

Цыху Хуэфащэхэм Теухуа Дунейпсо Джэпсальэ

Дунейпсо кээрал зэгухьэныгъэм и зэхуэсу 1948 гъэм дыгъэгъазэм и 10-м шылам кыщашташ 217 А (III) зи бжыгъэ унафэмкIэ.

Дунейпсо Кээрал Зэгухьэныгъэм (ДКЪЗ) и Зэхуэсым егъэлур;

Дунейпсо цыхугъэм кыхиубыдэ дэтхэнэ зы цыхури зэгухьэныгъэри;

мы джэпсальэр сытым шыгъуи я нэгум шлагъэтурэ мыбы кыщыхэщ цыху хуэфащэхэмрэ хуитыныгъэхэмрэ я нэлэ зэрытрагъэтым, хуащI лъытэныгъэм егъэджэныгъэ-гъэсэнныгъэ гъуэгукIэ зрагъэужьыну;

хэгъэгу кIуэцIхэми дунейпсоми кIуэхукIэ нэхъри зыщызужь амалхэр зыхуагъэщхьэпэурэ мы зэгухьэныгъэшхуэм хэт кээралхэм езым я лъэпкьхэри, я унафэм шлагъэт нэгъуэщI кээралхэм я лъэпкьхэри кызэщIиубыдэу, дунейпсом и дэнэ шыпIи мы цыху хуэфащэхэмрэ хуитыныгъэхэмрэ лъэщу шызрагъэкIуэным, кыщаштэным, шагъэзэщIэным хуцIэкъунхэу,

цыху хуэфащэхэм теухуауэ жылагъуэхэми лъэпкьхэми я зэхуэдэ идеал шапхьэхэр къэзыгъэуэв мы дунейпсо джэпсальэр.

1-нэ пычыгъуэ

Цыху псори щхьэхуиту, я шыхьымрэ я хуэфащэхэмрэкIэ зэхуэдэу кьальхур. Акъырэ зэхэщIыкI гъуазэрэ ялэщи, зыр зым зэкъуэш зэхэщIэ яку дэлъу зэхушытын хуейхэщ.

2-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхури зэхуэдэу хуитщ мы джэпсальэм хэт цыху хуэфащэхэмрэ хуитыныгъэхэмрэ зыхуигъэщхьэпэну, зыщыщ расэм, и фэм, цыхубз-цыхухъуу зэрыщытым, и бзэм, иыгъ диным, политичнэ е нэгъуэщI еплъыкIэу илэм, лъэпкьыу е цыху гупу кызыхэкIам, мылькуу илэм, кыщальхуа-кыздальхуам емылытауэ зэхэгъэжыншэу, хуэгъэкIуэтэныгъэншэу.

Къынэмышлауэ, кээрал щхьэхуити, нэгъуэщIым и унафэ шIэти, щхьэхуитыжныгъэ (автономие) зимыли, нэгъуэщIу зы щхьэхуитыныгъэ лъахъэ зытелъи, сыт хуэдэрей кээралым и цыхуу шытми дэтхэнэ зы цыхум зэхэгъэжыншэу хуащI хьунукъым зыщыщ кээралым и политичнэ е юридическэ системэ е дунейпсо кээралхэм я зэхуакум шIэ статусым кыхэкIыу.

3-нэ пычыгъуэ

Псэуныр, щхьэхуитыныр, шынагъуэншагъэр хэти и хуэфащэщ.

4-нэ пычыгъуэ

Хэти пщылIыу плъытэ е пщылIыплэ ибгъэт хьунукъым, сыт хуэдэ шIыкIэуи пщылIыгъэр, пщылI щэн-къэзэхуныр зыми хуэбдэ мыхьуну къуэдыщ.

5-нэ пычыгъуэ

Хэти лъэщыгъэ епхьэлIэ хьунукъым, залымыгъэкIэ, цыхугъэм кьемызэгъу е и напэр зыгъэулыиин хуэдэкIэ удэзекIуэ, апхуэдэ тезыр теплхьэ хьунукъым.

6-нэ пычыгъуэ

Хэти хуэфащэщ дэнэ шыпIи цыхуу, юридическэ лицоуэ кыщалъытэну.

7-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхури кээрал хабзэм и пашхьэ шызэхуэдэщ икIи кээрал хабзэм къэхьумэныгъэхэр зэхэгъэжыншэу, я зэхуэдэу зыхуагъэщхьэпэну хуитщ. зэхэгъэжыншэу, зэхуэдэу хуэфащэщ мы джэпсальэм кьемызэгъ, зэхэгъэж зыхэль IуэхушIафэхэми, апхуэдэ IуэхушIафэм сыт хуэдэуи тегъэгущхуэнми кыщахьумэну.

8-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ иIэщ хабзэ нэхъыщхьэм е кээрал хабзэм кырипэс цыху хуэфащэхэр зыкьутэ IуэхушIафэ кыщыхьукIэ хуитыныгъэ зиIэ хеящIэхэм зыхуигъэзэну, зыкьригъэхьумэну.

9-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхури лажьэ имыIэу яубыд, ягъэтIыс е егъэзыгъэкIэ нэгъуэщI шыпIэ яху хьунукъым.

10-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхуми хуитыныгъэ иIэщ и хуэфащэхэр, и хуитыныгъэхэр шаубзыхукIэ икIи езым зы лажьэ кыщытральхьэкIэ зыми фIэмылIыкI, зыми и унафэм шIэмыт, имытельхьэ хеящIэ щхьэхуит псэхуитыр

захуагъэкІэ икІи нахуэуэ и Іуэхум иригъэплъыну хуеину.

11-нэ пычыгъуэ

Зы лажьэ/щІапхъэджагъэ зытральхъэ дэтхэнэ зы цІыхури зиухиижын зыхуэныкъуэну шынагъуэншагъэхэр зышигъуэтыну хеищІэгъу нахуэм и кІэухуу, къэрал хабзэм тету ягъэкъуаншэхункІэ хейуэ къалъытэр, мыхеифэ къраплъыркъым.

Хэти ягъэкъуаншэ хъунукъым, щищІэм шыгъуэ къэрал хабзэкІэ е Дунейпсо хабзэкІэ щІапхъэджагъэу ямыбжа зы Іуэху зэрищІам е ищІапхъэу къащыхъу зэримыщІам щхъэкІэ. Хэти щІапхъэджагъэ щищІам шыгъуэ хуэгъэувау шыта тезырым нэхъыбэ тральхъэ хъунукъым.

12-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цІыхум и гъащІэ унейм, и унагъуэм, и унэм е зэрызэрыщІэ щІыкІэхэм щхъэусыгъуэншэу зыри кыхъээрыхъ хъунукъым, и напэм, и цІэм къеІусэ Хэти хуитыныгъэ иІэщ мыпхуэдэ кыхъээрыхъыныгъэхэм къэрал хабзэкІэ зыкъщыригъэхъумэну.

13-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цІыхум хуитыныгъэ иІэщ дэтхэнэ зы къэралы и щІыналъэм щхъэхуиту шызекІуэну, шыпсэуноу.

Дэтхэнэ зы цІыхум хуитыныгъэ иІэщ езы и къэралри хэту дэтхэнэ зы къэралым иІапхъукІыну икІи щІэрыщІэу нигъээжыну.

14-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цІыхум хуитыныгъэ иІэщ залымыгъэ/лей кыхъахым и щхъэр нэгъуэщІ къэрал иригъээзыну, щхъээгъээзыныгъэ амалхэр зыхуигъэщхъэпэну.

Ауэ пэжыпэу политичнэу шымыт щІапхъэджагъэхэм е Дунейпсо къэрал зэгухъам и мурад, и бзыпхъэ къемызэгъ ІуэхущІафэхэм кыхъэкІ дауэдапщэхэм шыгъуэ мы хуитыныгъэр зыхуэбгъэщхъэпэ хъунукъым.

15-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цІыхум хуитыныгъэ иІэщ зы къэралым и цІыхуу шытыну.

Дэтхэнэ зы цІыхур зицІыхуу щыт къэралым щхъэусыгъуэншэу хэбгъэкІ е нэгъуэщІ къэралым и цІыху хъуну иІэ хуитыныгъэм хэбгъэн хъунукъым.

16-нэ пычыгъуэ

Зи ныбжь ирикъуа дэтхэнэ зы цІыхухъуми цІыхубзми хуитыныгъэ иІэщ кызыхэкІа лъэпкъым, зи цІыхуу щыт къэралым е дину иІыгъым кыхъэкІ пэрыуэгъу кыхуэмыву, хуиту къишэну, дэкІуэну, унагъуэ иухуэну.

Зэрышэн-зэдэкІуэным теухуа зээзгъыныгъэр (нэчыхъыр), зэрышэну-зэдэкІуэнухэм езым я щхъэхуитыныгъэ пэжрэ я фІэфІныгъэ икъурэкІэ яухуэр.

Унагъуэр, жылагъуэ-лъэпкъ псэукІэм и лъабжьэ нэхъыщхъэщи, жылэми къэралми къехъумэр.

17-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цІыхум хуитыныгъэ иІэщ езым и унейуэ е нэгъуэщІхэр иІэхъэгъууэ мыльку зригъэІэну.

Дэтхэнэ зы цІыхур щхъэусыгъуэншэу и мыльку пэІэщІэ е лъымыІэсыф пщІы хъунукъым.

18-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цІыхум гупсысэ, зэхашІэ икІи дин хуитыныгъэ иІэщ. Мы хуитыныгъэм кызэщІеубыдэр и закъуэу е гупу, нахуэу е унейуэ (шэхуу) и тхъэхуэІуэрыщІэнхэр, и динкІэ щІапхъэхэр нэрылъагъуу яригъэщІэн, игъээзэщІэн хуитыныгъэри.

19-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цІыхум хуитыныгъэ иІэщ зэрыхуейуэ гупсысэну, и гупсысэхэр къиІуэтэну. Мы хуитыныгъэм хэтщ цІыхур и гупсысэхэм кыхъэкІкІэ зыми къымыгъэгуэмэщІыну, къэралыгъуэ гъунапкъэхэм емылътэуэ щІэныгъэхэр, гупсысэхэр сыт хуэдэрей гъуэгукІи къэхутэн-къэпщитэн, зыІэрыгъэхъэн хуитыныгъэри.

20-нэ пычыгъуэ

Хэти хуитыныгъэ иІэщ Іэщэншэу, зауэ-банэншэу зэхуэсыну, хасэ иухуэну, ухуа хасэм хыхъэну.

Хэти зы хасэ хыхъэну ебгъэз хъунукъым.

21-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ иІэщ занщІэу езым е хуиту кыхиха и лІыкІуэхэм я ІэкІэ къралым и зегъэкІуэн Іуэхухэм хыхъэну, хэІэбэну.

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ иІэщ и къралым цыхубэм кыхузэригъэпэщ амалхэр зэхэгъэжыншэу, псом хуэдэу зыхуигъэщхъэпэну.

Хыкумэт Іэщхъэтетныгъэм и лъабжьэр къралым и цыхубэм и фІэигъуэныгъэрщ. А фІэигъуэныгъэр утыку кърхъэр щэху щІыкІэм тет хэхыныгъэ хуит захуэхэу е цыхухэм я фІэигъуэныгъэхэр щхъэхуит-псэхуиту кызырагъэлъэгъуэфыну гъэпса нэгъуэщІ щІыкІэхэу, зи ныбжь ирикъуа цыху псоми яхузэлухауэ, я Іэлэтхэми зэхуэдэ гуащІэ яІэуэ, лІальэ гъэнэхуакІэ кытрагъэзэжхэмкІэ.

22-нэ пычыгъуэ

Цыхубэ жылагъуэм зэрыщыщым елытауэ дэтхэнэ зы цыхум хуэфашэщ социалнэ кърхъумэныгъэ. Кърал гуащІэкІэ е къралыгъуэхэм я зэдэлэпыкъуныгъэкІэ икІи дэтхэнэ зы къралым езым и гъэпсыкІэмрэ и амалхэмрэ елытауэ дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ иІэщ и напэрэ и цыхугъэрэкІэ тыншу зэрызиужьыну экономикэ, социалнэ икІи щІэнхабзэ ІуэхукІэ зыхуэныкъуэну амалхэр ирагъэгуэтыну.

23-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ иІэщ лэжьэну, и Іуэхур хуиту кыхихыну, захуагъэкІэ икІи хуэфІ амалхэмкІэ лэжьэну икІи Іуэхуншагъэм кыщахъумэну.

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ иІэщ зэхэгъэжыншэу зэхуэдэ Іуэху папщІэ зэхуэдэ лэжьапщІэ къратыну.

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ иІэщ езыри и унагъуэри цыхум хуэфашэщ псэукІэ иІэу зыгъэпсэун, щыхуейм деж зылъыІэсыфыну социалнэ хъумэныгъэхэмкІэ щІэгъэбыдауэ зы псэукІэ амал кърэзытын зы лэжьапщІэ хуэфІ кыІэрхъэну.

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ иІэщ езым и фІагъэ папщІэ хасэ (профсоюз, сендикэ) зэхихэну, апхуэдэ зэхэша хыхъэну, хэтыну.

24-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ иІэщ зигъэпсэхуну, и нэгу зригъэужьыну, псом хуэмыдэу и лъэжьэгъуэ лІальэр цыху хуэфашэ щапхъэм иту кыхухагъэпсыну, лІальэ гъэнэхуакІэ и лъэжьапщІэри къратурэ гъэпсэхуакІуэ дэкІыну.

25-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ иІэщ езыри и унагъуэри узыншэн, тхъэгъуэ хуэфашэ иІэу псэун папщІэ шхыныгъуэ, фашэ, унэ икІи медицинскэ дэлэпыкъуныгъэ игъуэтыну. Хэти хуитыныгъэ иІэщ, Іуэхуншагъэ, сьмаджагъэ, хукъуагъэ, лІыгуабагъэ, фызабагъэ, жьыгъэ икІи езым имыІэщІагъэ Іуэхугъуэхэм кыххэкІ амалыншагъэ, тхъэмыщІагъэ кылысыу щытмэ кыщахъумэну, кърэгъэлыну.

Анэхэмрэ сабийхэмрэ хуитыныгъэ яІэщ хэхауэ кыкІэлъыплъынхэу, кыдэлэпыкъунхэу. Зэрыша зэлІ-зэфыз и бынуи зэмышхъэгъусэхэм къалъхуауи щыррет, сабий псоми я зэхуэдэу, зэхэгъэжыншэу хуагъэщхъэпэр а зы социалнэ кърхъумэныгъэ амалхэр.

26-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхур хуитщ гъэсэнэгъэ зэригъэгуэтыну. Гъэсэнэгъэр, нэхъ мащІэ дыдэу кърпщтэмэ икІи лъабжьэ гъэсэнэгъэр ахъшэншэщ. ПэщІэдзэ гъэсэнэгъэр зумыгъэлэнкІэ амал зымыІэуэ егъэзыгъуэщ. Техникэ икІи ІэщІагъэ гъэсэнэгъэр хэти хузэлухагъэнуу. Ипщэ гъэсэнэгъэр зэхэгъэжыншэу хэти хузэлухауэ щытын хуейщ езым и сэнауш (талант) елытауэ.

Гъэсэнэгъэр цыхум и цыхугъэм икъуу зригъэужьыным хуэфІыу гъэпсауэ икІи цыху хуэфашэхэмрэ хуитыныгъэ нэхьщхъэхэмрэ хуащІ щІыхьыр, лъытэныгъэр игъэлъэщыным, щІигъэбыдэным хуэунэтІауэ щытын хуейщ. Гъэсэнэгъэм цыхухэр хуцІигъэкъун хуейщ расэ псоми, лъэпкэ псоми, дин гуп псоми я зэхуакум гулытэ, зэгурыІуэ, зэхуэфІныгъэ, зэныбжьэгъугъэ дэлыну икІи мамырныгъэр кыхъумэн папщІэ Дунейпсо Кърал Зэгухъэныгъэм иригъэкІуэкІ лъэжыгъэм зригъэужьу щытын хуейщ.

Сабийхэм ирагъэгуэтыну гъэсэнэгъэр зыхуэдэнур кыххэзыхыну хуитыр, псом япэрауэ и анэ-адэрщ.

27-нэ пычыгъуэ

Хэти хуитыныгъэ иІэщ цыхубэм и щІэнхабзэ гъащІэм хуиту ныхыхъэну, гъуазджэр зыхуигъэщхъэпэну, щІэныгъэ зыужьыныгъэм хэтыну икІи ар зыхуигъэщхъэпэну.

Хэти хуитыныгъэ иІэщ езым кыигъэщІа щІэныгъэ, жьабзэ (литературэ), гъуазджэ ІэщІагъэхэм мылькуу, пщІэуэ, щІыхъуэ кыпэкІуэу хъуар кыхухахъумэну.

28-нэ пычыгъуэ

Хэти хуэфашэщ мы джэпсалъэм кышыхэщ цыху хуэфашэхэмрэ хуитыныгъэхэмрэ шагъээзэщэфыну зы социалнэ икӀи дунейпсо гъэпсыкӀэ системэ щыӀэну.

29-нэ пычыгъуэ

Хэти езым и цыхугъэм хуиту икӀи икьюу зригъэужьыну амал къезыт цыхубэ жылагъуэми къэралми хуищӀэжыпхъэ пщэрылхэр иӀэщ.

Хэти и хуэфашэхэр зышыхуигъэщхъэпэӀэ икӀи и хуитыныгъэхэр щызэрихъэӀэ, нэгъуэщӀхэм я хуэфашэхэмрэ я хуитыныгъэхэмрэ хуэгъэпэжын, абыхэм щыхъ, лытэныгъэ кыхуегъэщӀын икӀи демократическэ жылагъуэм зэдащтэ щэнхабзэр (этикэр), жылагъуэ гъэпсыкӀэр, щыӀэкӀэр егъэфӀэкӀуэным и амалхэр къэхъума хъун папщӀэ хэхауэ къэрал хабзэкӀэ гъэнэхуа гъунапкъэхэм епхауэ щытщ.

Дауи иррехъу, мы цыху хуэфашэхэмрэ хуитыныгъэхэмрэ зыхуэбгъэщхъэпэ, зепхъэ хъунукъым Дунейпсо Къэрал Зэгухъам и гурыль-гурыщӀэхэмрэ и бзыпхъэхэмрэ (принципхэмрэ) къемызэгъуу.

30-нэ пычыгъуэ

Мы джэпсалъэм кыхиубыдэ дэтхэнэ зы хабзэ гъэувар зыгурыбгъаӀуэ хъунукъым мыбы кышиӀуэтыкӀа хабзэ гъэувахэм щыщ гуэр иӀэтыну, иукъуэну дэтхэнэ зы къэралы, гупи, нэрыбги хуитыныгъэ ирит хуэдэу.